

Tako je odločnost slovenskega učitelja pribojevala za vso avstrijsko učiteljstvo znatno pridobitev. Naše občine in davkoplačevalci pa mnogokrat rajši trpe krivico, nego da bi se bojevali za pravico. „Kdor molči, pomaga zatirati pravico!“

Jezikov nauk v prvem šolskem letu.

(Jakob Dimnik.)

C. Pisanje - čitanje.

I. Splošne opazke.

Preden pričnemo obravnavati male črke, ne bo odveč, če dodamo nekoliko splošnih opazk, ki se nanašajo posebno na pouk v čitanju.

Pred vsem mora imeti učitelj vedno pred očmi učni zmoter, da mu je mogoče z mirno vestjo odgovoriti na vprašanje: kaj in koliko moram učiti.

Marsikdo bi utegnil misliti, no, za prvi pouk v čitanju si pač ni treba beliti glave z učnim zmotrom, oziroma z učnim načrtom; o tem nas pouči že zdrav razum, kdaj čita otrok dobro ali slabo. Vendar temu ni tako. V stari šoli se je prakticalo tako in učenec, ki je mehanično gladko čital, je dosegel vrhunec čitanja. Dandanes mora pa učenec to, kar čita, tudi razumeti. V tem zmislu je osnovan normalni učni načrt za avstrijske šole.

Glede pouka v čitanju določuje normalni učni načrt v § 51. šolskega in učnega reda z dne 20. vel. srpana 1870. l. učni zmoter na sledeči način: „Gladko in lepo čitati, kar je tiskano in pisano in natančno razumevati berila po njihovi vsebini in po zvezi posameznih delov. Prizadevati si je, da se opazovalni dar ostri, misli bistré in krepča spomin“.

V zmislu tega zmotra je osnovan tudi učni načrt za Kranjsko (naredba vis. c. kr. deželnega šolskega sveta z dne 25. kimovca 1886. l.), ki se glasi glede pouka v čitanju za enorazredne do sedemrazredne ljudske šole tako-le: „Gladko in lepo čitati, kar je tiskano in pisano“; za osemrazredne ljudske šole pa:

„Prav in gladko čitati, kar je tiskano in pisano; prav umevati, kar se je čitalo in slišalo, oziraje se na vsebino in obliko.“

Najvišji učni zmoter zahteva učni načrt za osemrazrednice; v manjrazrednih šolah se ozira bolj na pouk v oddelkih in zato se tudi glede učnega zmotra v teh šolskih letih manj zahteva, kakor pa v osemrazrednicah, ko je vsaki razred obenem tudi šolsko leto.

Po učnem načrtu za osemrazrednice se razdeli zmoter pouka v čitanju v štiri poglavja in sicer:

1. Ročno čitanje; t. j. naučitev glasov in njihovih znamenj ter vaja mehničnega čitanja do blagoglasnega, odnosno zmislu pravilnega čitanja.

2. Razpravljanje beriva ali besedna in stvarna razlaga t. j. besedna in stvarna obravnava beril; s tem se ostri opazovalni dar, kar zahteva normalni učni načrt v § 51. šolskega in učnega reda.

3. Ponavljanje vsebine berila, odnosno povpraševanje po vsebini berila t. j. gojitev spisja. S tem se misli bistré.

4. Učenje na pamet (memoriranje). S tem se krepča spomin.

Nikakor pa ne moremo in ne smemo zahtevati od otroka, da bi že na nižji stopinji zmislu pravilno čital.

Do popolnega, ročnega (spretnega) in zmislu pravilnega čitanja pelje pet stopinj, katere so razdeljene na osemletno šolsko dolžnost in sicer:

a) Počasno, glasovno pravilno čitanje z ozirom na razzlogovanje (1. šolsko leto).

b) Glasovno pravilno čitanje s posebnim ozirom na ločila (2. in 3. šolsko leto).

c) Gladko in zmislu primerno čitanje (4. in 5. šolsko leto).

é) Gladko, zmislu primerno čitanje, kar je tiskano in pisano (6. šolsko leto).

d) Blagoglasno čitanje (7. in 8. šolsko leto).

Da pa učitelj vsem tem zahtevam zadosti, mora si prizadevati, da po metodiških pravilih pri vsakem berilu postopa. V to svrhu se razgovarjaj z učenci o tvarini (snovi) berila. Tako postopanje tudi učni načrt predpisuje, ker le na ta način je mogoče, da si prisvoje učenci vsebino berila. S tem obogati tudi učencev razum s potrebnimi znanostimi, število pojmov se pomnoži v njem in vsled tega, ker berilo dobro razume, tudi pravilno in dobro čita.

Učenec mora pa znati to, kar je čital, tudi povedati, ali doslovno, ali pa prosto (s svojimi besedami). To goji in pomnožuje v učencu ustno izraževanje mislij (spisje).

Gojitev ustnega izraževanja mislij je velike važnosti. Vsak učenec se mora polagoma navaditi, da zna to, kar je slišal ali čital, tudi ponoviti. Kako okoren je pač v izobraževanju svojih mislij marsikateri odrasli človek! Dobro vé in zná, kar bi rad povedal, pa mu manjka besed, s katerimi bi svoje misli razodel, to pa le zato, ker se tega ni vadi.

Otrok pazno posluša učiteljevo razlaganje; pri tem, pri razpravi berila in pri vaji v čitanju ostane mu marsikatera misel v glavi; učiteljeva naloga je, da vadi učenca svoje misli z govorom razodeti. Učitelj se mora prepričati, a) če učenec to, kar je slišal ali čital, prav razume, b) mora skrbeti, da si učenec ustvarja s pomočjo tega razumevanja nove predstave. Na ta način se pospešuje ustno izraževanje.

Ta zmoter doseže učitelj na spodnji in srednji stopinji ljudske šole, če zna učenec to, kar je čital, na stavljena vprašanja doslovno ali pa s svojimi besedami povedati; na zgornji stopinji pa, če zna vsebino berila brez vprašanj povedati in poiskati glavno misel berila.

Ponavljjanje berila s svojimi besedami se ne more nikdar dovolj priporočati. Kolikokrat se pač marsikatero berilo prečita; če pa vprašamo učenca po vsebini, nam jeclja in odgovarja v nepopolnih stavkih tako zmešano, da ga nihče ne razume. Temu je kriv največ učitelj, ker je gojil le mehanično čitanje, za vsebino berila se pa le malo ali pa nič brigal.

Kdaj pa povprašuj učitelj po vsebini berila? To, kar naj učenec pove, mora popred razumeti; tega, kar ne razume, le tedaj lahko pové, če se je učil na pamet.

Preden pričneš s povpraševanjem po vsebini berila, moraš popred dotično berilo stvarno obravnavati, t. j. učencem moraš razložiti nerazumljive besede in stvari; dalje vadi učence toliko časa čitati, da gladko čitajo; to pa zato, da postane lepi jezik, ki je v berilu, nekaka podstava ali opora pri ustnem izraževanju mislij.

Če si v eni uri kako berilo učencem razlagal in če so isto znabiti že tri — štiri — ali še večkrat prečitali, potem smeš še le prihodnjo uro pričeti s povpraševanjem po vsebini.

Ni pa vse eno, na kakšen način se vsebina ponavlja. Na spodnji in deloma tudi na srednji stopinji naj se to stori doslovno, kakor je v knjigi. Otrok še ni vajen se izraževati, da bi rabil samostojno pravo obliko stavka in primerno besedo ob pravem času. Na srednji stopinji si pa deloma tudi prizadevajmo, da se zna učenec tudi z drugimi besedami izraziti ter mu ne smemo pustiti, da bi bil preveč na knjigo navezan. Na zgornji stopinji ljudske šole se morajo pa znati otroci že gladko, dopadljivo in razumljivo izraziti.

Sedaj pa, ko smo se prepričali, da se zna učenec ob vsebini berila gladko izraziti, smemo zahtevati od njega, da se uči berilo na pamet.

Učenje na pamet ali memoriranje ima v ljudski šoli veliko vlogo, ne samo, da obogati otrokov razum z znanostimi, ampak krepi tudi spomin. Kolike vrednosti je, če človek veliko vé in kako neprecenljiv je zvest in dober spomin, tega pač ni treba poudarjati in dokazovati.

Učenje na pamet se pa ne goji povsod enakomerno, ampak tu bolj, tam zopet manj. V nekaterih šolah se popolnoma zanemarja ter se goji le bolj izobraženje razuma; otrok se samo napelje, da se zna o nekaterih stvareh izraziti. S tem se zgubi mnogo časa in zamudi tudi krepiti spomin.

Z dobrim spominom ali pravozapravo z znanostimi, ki smo si jih z dobrim spominom prisvojili, zbiramo si bogat zaklad, katerega v življenju čestokrat potrebujemo.

Kaj se pa uči učenec na pamet?

a) Le kaj posebno vrednega; torej le taka berila poetiške in prozaične oblike, ki se odlikujejo po vsebini, tako n. pr., ki imajo za življenje koristne nauke ali pa, ki se odlikujejo zaradi posebne oblike.

b) Učenec se uči na pamet le taka berila, ki so se mu natančno razlagala in jih tudi dobro razumi. Zato učitelj vsako berilo, katero naj se uči učenec na pamet, poprej natančno razlagaj in potem, ko se je isto večkrat prečitalo, pa povprašuj po vsebini berila.

Glede učenja na pamet veljajo ta-la splošna pravila:

a) Snov za memoriranje izberi iz vpeljanega berila; posamezne lekcije naj ne bodo predolge. Čim mlajši so otroci, tem manj imaš zahtevati od njih.

b) Take vaje spomina moraš pa dajati redno vsak teden en- ali dvakrat, ne pa, kadar slučaj nanese.

c) Učenec se uči pod navodilom učiteljevim, kako se je treba učiti na pamet, pa ne teoretično, ampak praktično. Nikdar se pa ne sme učiti otrok na pamet besedo za besedo ali vrsto za vrsto, ampak vedno stavek za stavkom ali pa oddelek za oddekom.

d) Učitelj imej za strogo dolžnost, da to, kar si dal učiti na pamet, ob določeni uri tudi izprašaš. Učenec vedi, da se morajo učiteljevi ukazi strogo in vestno izpolniti.

e) To, kar se je učil učenec na pamet, naj potem tudi lepo in dobro prednaša (predava). Prehitro klepetanje brez občutka v navadnem nadležnem šolskem tonu, ostro povdarjanje rime ni nič vredno; tudi prenehati za vsako vrsto, če ni konec stavka, se ne sme.

f) Učenec se mora vaditi v prostem prednašanju tudi v šoli vpričo součencev; najbolje je, če se vstopi pri deklamiranju na oder. Pri raznih slavnostih med letom in koncu šolskega leta moramo dati učencu priliko za deklamiranje.

g) Učitelj pazi strogo, da učenec pri deklamiranju čisto in slovniško pravilno izgovarja besede; posebno na

izgovarjanje **m** in **n** moramo dobro paziti. Vse, tudi najmanjše napake, moramo pridno popravljati.

g) Kar se je učenec učil na pamet, pridno ž njim ponavljaj, bodi si posamezno ali pa v koru z vsemi učenci; zakaj to, kar se je učenec natančno učil in večkrat ponavljal, ostane mu v trajnem spominu še v poznem življenju.

1. Ročno čitanje.

Učni zmoter: „Počasno in glasovno pravilno čitanje“. Umevno je samo ob sebi, da morajo učenci poprej, preden začno čitati, poznati glasnike in njihova znamenja (črke).

Poglejmo si otroka, ko stopi prvič v šolo, kako je vendar neroden. Oko njegovo še ni vajeno gledati, uho ne zna razločevati posameznih glasov, roka njegova je slabotna in okorna; govori samo domače narečje, ne da bi razumil posamezne pojme; jasno je, da vsled tega tudi ne razumi književnega jezika, odnosno jezika učiteljevega.

Če hočemo torej, da bode pouk v 1. šolskem letu otroku res teknil, so neobhodno potrebne v ta namen predvaje, ki usposobijo otroka, da mu je mogoče naučiti se pisanega in tiskanega čitanja.

O raznih predvajah smo govorili že v prejšnjem poglavju; le o nazornih vajah bomo govorili pozneje bolj natančno.

Nazorne in govorne vaje kot pripravljavni pouk so prve govorne vaje nazornega nauka; zakaj naloga nazornemu nauku je, naučiti otroka govoriti in razumevati učiteljev jezik. Nazorni nauk krepi otrokovo oko in uho, vadi ga misliti ter budi in oživlja duševno bitje njegovo.

Kaj pa predpisuje učni načrt glede pripravljavnega nazornega nauka v 1. šolskem letu?

„Nazorne in govorne vaje, počenski s predmeti iz otrokovega obličja“.

Predmeti iz otrokovega obličja so pa tiste stvari, s katerimi se otrok peča (igra), njegovo stanovanje, obleka in hrana. Zato se razgovarjamo z otrokom prve dni ob stvareh, ki se nahajajo v šoli, v sobi; ob delih sobe, ob zvonanjih in notranjih delih hiše, ob obleki in hrani.

Ko smo te predvaje temeljito razpravljali, šele zdaj se prične pravi pisalno-čitalni pouk, ki ima namen, naučiti otroka glasnike ter njih pisana in tiskana znamenja.

Zveza pisalnega pouka s čitalnim poukom (pisalno-čitalna metoda) je dandanes tako razširjena, da ga ni več 1. šolskega leta, v katerem bi se pisanje zase in čitanje zase poučevalo.

Pri pisalni-čitalni metodi sta nam na razpolaganje dve učni poti in sicer:

a) sintetična pisalno-čitalna metoda,

b) analitično-sintetična pisalno-čitalna metoda, tudi normalno (vz gledno) besedna metoda imenovana.

V čem se pa razlikujeta te dve metodi?

Predvaje imata obedve enake.

Sintetična pisalno-čitalna metoda razvija posamezne glasnike; zveže takoj posamezne samo- in soglasnike v zloge, zloge v besede in besede pa v stavke.

Pri analitično-sintetični pisalno-čitalni metodi seznanimo otroka najprej z normalno (vz gledno) besedo s pomočjo podobe (slike). Ob tej podobi, ki jo imenujemo z imenom, se najpoprej razgovarjamo z učenci (nazorni nauk in stvarna razprava); potem se ta beseda razdeli

v zloge in glasnike, nazadnje pa čita in piše. Glase, ki smo jih pri tej razdelitvi dobili, sestavimo zopet v zloge in zvežemo z že znanimi glasi v nove besede.

Obedve metodični poti imata svoje zagovornike in pristaše in obedve peljeta k enemu in istemu zmotru, da ju le učitelj dobro razume.

Sintetična pisalno-čitalna metoda ima pri zasnovi in obravnavi glasu te-le stopinje:

a) Razsnova glasú t. j. navajati je besede, v katerih se sliši glas v začetku, konec in sredi besede.

b) Učenci iščejo in imenujejo besede, v katerih se nahaja glas (glasnik).

c) Učitelj zapiše na tablo pisano znamenje glasu in razloži natančno njegove dele; učenci ga pišejo najpoprej v zraku in potem pa na tablice (po taktu).

č) Novi glas se zveže z že znanimi glasovi v zloge in besede; učenci pišejo te zloge na tablice. Vaja.

d) Poišče se novo znamenje na stenski tabli in v Abecedniku (opazuje podobo). Čitanje in stvarna razlaga, kar je pisano na stenski tabli in v Abecedniku.

e) Pokaže se tiskano znamenje glasu (črko) in primerja s pisanim.

f) Vaja v čitanju in stvarna razlaga, kar je tiskano na stenski tabli in potem v Abecedniku.

g) Vaje v prepisovanju.

Stopinje pri obravnavi normalne (vzgleadne) besede:

a) Stvarna obravnava normalne besede. (Nazorni nauk). Istinit predmet; če pa tega ni, pa podoba (slika).

b) Učitelj nariše prav enostavno predmet na tablo in učenci pa na tablice potem, ko se je o podobi razgovarjalo.

c) Ustna razdelitev in sestava normalne besede.

č) Učitelj zapiše normalno besedo na tablo, jo razdeli in imenuje vse glasnike; učenci se vadijo pisati vse črke, ki so v tej besedi, prepisujejo potem celo normalno besedo in poiščejo nazadnje črko na stenski tabli in v Abecedniku.

d) Vaje s črkami iz čitalnega stroja:

α) Razdelitev in sestava tiskane besede.

β) Naštevaje novih besed, sestavljenih iz znanih glasov in črk.

e) Čitanje in stvarna razprava, kar je tiskano na stenski tabli.

f) Čitanje in stvarna razprava tega oddelka v Abecedniku.

g) Prepisovanje s stenske table.

h) Prepisovanje iz Abecednika.

Sedaj šele pride na vrsto „počasno, glasovno, pravilno čitanje z ozirom na razzlogovanje“.

V 1. šolskem letu se zahteva počasno in glasovno pravilno čitanje, to se pravi, otroci morajo po vsakem zlogu nekoliko prenehati in posamezne glase tako zlivati drug v drugega, da poslušavec razume zlog in sliši vsak glas, iz katerega je sestavljen zlog. Umevno je, da mora učenec prav počasi čitati.

Izlivanje glasov drug v drugega se mora pri učenju vsakega glasu nepretrgoma vaditi, ker le na tak način dosežemo, da zna učenec konec leta kratko berilo zlog za zlogom čitati. Hitro čitanje v 1. šolskem letu je dvakrat napačno; prvič zato, ker se odlikujejo v tem le posebno marljivi otroci, drugi pa zastanejo, ker ne morejo slediti hitremu čitanju, drugič pa zato, ker se položi v

prvem šolskem letu s hitrim čitanjem podstava napačnemu pisanju.

Kot učilo pa rabimo pri pouku v čitanju stenske table in čitalni stroj.

S pomočjo tiskanih črk iz čitalnega stroja sestavljamo lahko razne besede; s premenjavo samoglasnika ali soglasnika nastane že nova beseda.

Na ta način se pouk v čitanju zelo oživi in pospešuje.

Črke na stenskih tablah morajo pa biti tako velike, da jih učenci celega razreda lahko vidijo; drugače ne dosežejo te table svojega namena.

2. Razpravljanje beriva.

Abecednik, sestavljen za sintetično pisalno-čitalno metodo, navaja v prvih odstavkih samo posamezne besede ali pa kratke stavke brez posebne zveze. Te besede in stavki imajo namen, da se učenec navadi raznih pisanih in tiskanih črk. Učitelj mora otrokom vse te besede stvarno razlagati in potem mora pa otrok opazovati pisavo teh besed.

Iz tega se kaže, da je treba posamezne odstavke v Abecedniku na dvojen način obravnavati in sicer:

a) stvarno,

b) slovnično.

Oba ta dva načina sta pa prav tesno spojena drug v drugega. Splošno pa veljajo pri teh razpravah ta-la pravila:

a) Kratko razgovarjanje pred čitanjem, oziraje se na vse težke izraze; kratko naravoslovno razlaganje vseh živalij in rastlin, ki se nahajajo v berilni vaji.

b) Pripovedovanje in počasno predčitanje berila.

c) Učenci čitajo po zlogih, učitelj stavi pa vmes razna vprašanja, da se prepričaš, če razumejo pojem besed, oziroma vsebino berila.

č) Vaja v čitanju, oziraje se na razzlogovanje.

d) Pismena vporaba. Ta se lahko tako-le vrši:

a) Prepisovanje 2—3 vrstic.

b) Izipisovanje eno-, dvo- in trizložnih besed v določenem številu.

c) Izipisovanje takih besed, ki se pričenjajo z enim in istim samo- ali soglasnikom.

č) Izipisovanje lastnih imen.

d) Izipisovanje oseb ali rečij.

e) Izipisovanje besed, ki povedo, kakšne so osebe ali reči.

f) Izipisovanje besed, ki naznanijo, kaj osebe ali reči delajo; i. t. d.

Ni pa treba misliti, da se mora vsak berilni sestavek po vseh teh predpisih, oziroma pravilih obravnavati; saj to ni mogoče, ker nam primanjkuje časa, ampak na nekaterih sestavkih naj se uporabijo te, na drugih zopet druge točke, kakor je sploh berilni sestavek bolj sposoben; le spočetka naj se nekaj vaj popolnoma obravnava. V obče pa naj ne bodo obravnavanja predolga, ampak bolj pridno naj se otroci vadijo v čitanju.

S prepisovanjem dobi učenec dobro podstavo za pravopis. Pravopisja pa ne smemo učiti s pravili ali narekovanjem, ampak najbolje za to je pridno, vstrajno gledanje besednih oblik. Besedne oblike pa učenec najbolj natančno opazuje, če so mu nudi večkrat prilika za prepisovanje. To pa, kar učenec v 1. šolskem letu prepisuje, mora videti v Abecedniku, ali pa na tabli. Kaj

takega, kar zna otrok na pamet, ne sme pisati, ker nima pred sabo pravilne besedne oblike.

Iz zgoraj navedenega vidimo, da se vrši prepisovanje lahko na dvojin način in sicer:

a) Prepisovanje 2—3 vrstic iz knjige.

b) Prepisovanje, oziroma izpisovanje gotovih besed, ki imajo kak splošen znak.

Prvi način prepisovanja je gotovo ena najtežjih nalog, ki jo smemo staviti na učenca. Mi ne zahtevamo pri tem prepisovanju samo to, da učenec vsako znamenje, vsako pičico natančno prepíše, ampak tudi to, da med prepisovanjem otrok nič ne popravlja, nič ne zbrise, nič ne prečrta. Učenec naj se uči gledati in zato ne sme besede samo enkrat, ampak večkrat pogledati in potem šele zapisati. Zato je tri vrstice brez najmanjše napake prepisati za učenca v I. šolskem letu zelo težavna naloga, posebno če ve, da bode tudi zaradi najmanjše napake grajan.

Drugi način prepisovanja, izpisovanje gotovih besed, ki imajo kak skupen znak, je za učenca znabiti bolj lahak in bolj prijeten; vendar mu dela tudi ta način težavo, ker sme le določeno število besed izpisati. Povedati mu pa moramo, da naredi za vsako besedo vejico.

Toliko v obče. Zdaj pa par praktičnih vzgledov, kako se razpravlja berivo v I. šolskem letu; vzemimo n. pr. črko r.

Pri tem berilnem sestavku imamo v Razinger-Žumrovem Abecedniku navedene te-le besede:

ra-ma, ra-na, u-ra, na-ra-va, o-ma-ra, itd.

a) Razgovarjanje pred čitanjem.

Rama je del roke. Oče nesejo vrečo žita na rami. Zadeni mokraru vrečo moke na ramo! (Take stavke naj otroci izgovarjajo najprvo posamezno, potem pa skupno.) — Otrok se je igral s stensko uro. Utež mu je padel na ramo in ga je ranil. Otrok ima rano na rami. Rana se mu je zacelila. — Ura visi na steni. Ura nam kaže čas. Ob osmi uri se prične pouk. Opoldne je dvanajst ura. Rana ura, zlata ura. Učenec mora rano vstajati. — Pozimi je narava pokrita s snegom. Narava spi. Pomladi se narava zopet vzbudi. Vsa narava je v cvetji. — Omara je sobna oprava. V omaro spravljamo obleko. Omara je lesena. Omaro dela mizar, i. t. d.

b) Stvarna in slovnična razprava:

Kaj je rama? Koliko zlogov ima ta beseda? Izgovorite vsi to besedo in udarite pri vsakem zlogu s prstom ob klop! Koliko glasnikov ima prvi zlog? Koliko drugi? Katere? Imenuj mi vse glasnike te besede! Povejte nekaj stavkov, v katerih se nahaja beseda rana! Zamenjaj glasnik r z glasnikom m? Kakšno besedo dobiš? Zamenjaj glasnik m v drugem zlogu z glasnikom n! Kako se zove ta beseda? itd.

Na ta način se razloži v 2—3 polurah ena čitalna vaja stvarno in slovnično. Učenec mora najprvo besedo opazovati, potem počasi zlogovati, njen pojem vedeti in nazadnje pa opazovati znamenja. Ta način pouka učenca zelo utruja in zato, da zapopade oko način pisave, da postane vse to duševna last učenčeva, ne smemo nikdar preveč v eni poluri obravnavati.

(Dalje prih.)

Kulturne slike s Kranjskega.

Spisal Jos. Ciperle.

50. Drugi prebivalci po Kranjskem.

raznih zemljepisnih knjigah je natančno določeno, kje se pričinja Dolenjsko in kje se končava. In ker bivajo po Gorenjskem Gorenjci, mislili bi, da tudi po Dolenjskem bivajo Dolenjci. Toda motimo se. Dolenjec noče biti Dolenjec. Dolenjsko se pričinja, kakor vemo, takoj vzhodno od Ljubljane, tedaj že pri Rudniku. Ali vprašaj Rudničana, je li Dolenjec, čul bodeš, da ni. Dobro, pojdi dalje. Prišedši v Šmarje, vprašaj Šmarca ravno tako, in odrezal se ti bode ravno tako, da ni Dolenjec. Pojdi dalje in dalje, pojdi skozi Stičino, Št. Vid, Trebnje, vprašuj in vprašuj po Dolenjcih, noben živ krst ne bode hotel biti Dolenjec. Pojdi še dalje v Novo Mesto, v stolico Dolenjskega, vprašuj: Ali ste tu Dolenjci? — Tudi tu bodeš čul: Nismo. Ali zvedel bodeš vsaj, da prebivajo tam pod Gorjanci Dolenjci. No, pojdi še tje in vprašaj istotako, in tam ti poreko: Mi smo Podgorci. Tedaj kakor vidiš, ljubi popotnik, na Dolenjskem ni Dolenjca.

Seve, ti Dolenjci imajo pa razna imena. Prebivalci cele šmarske kotline, akoravno zavijajo prav po dolenjski, so le Šmarci in drugega nič. Prebivalci okolo Lašič so vsi Lašičani, in oni cele Ribniške doline so Ribničani. No, ti naj imajo že svoje posebno ime, saj so, bi rekel, kakor Izanci prav posebno pleme. Ribničani so raztrošeni po celi zelji, med vsemi narodi, kakor izvoljeno ljudstvo. Njih opravilo je pa tudi isto, kakor izvoljenega ljudstva. Vendar razloček je pa le. Žid prodaja to, kar izdelajo drugi, Žid ni produktiven. Ribničan pa trži le s tem, kar je izdelal Ribničan. Ribničan tedaj proizvaja in prodaja. Vendar pri vsem tem, da se odlikuje v tem, da tudi proizvaja, si ni še noben Ribničan nakopičil tolikega bogastva, kakor marsikateri Žid, ki se je le mastil z žulji drugih ljudi.

Dalje so prebivalci celega sodnijskega okraja kočevskega Kočevci. Ti naj že bodo to. Saj tako ne mislijo, da živé na Kranjskem, ampak v posebni deželici, imenovani „Gottscheer Ländchen“, ali pa kar kratko in malo „Lont“. Tudi ti so raztrošeni po celi zemlji, kakor Ribničani, govoré svoj poseben jezik, ki je nekaka mešanica raznih nemških narečij. Pristen Nемеc ravno tako malo razume Kočevca, kakor Slovenec, a vendar se zanimajo dandanes Nemci z vso silo za Kočevce. Bog ne daj, da bi se kateri poslovenil. No, nam Slovencem ne bodo v dobiček, ako bi se tudi poslovenili. Nemcem pa so, posebno sedaj, ko se pripravljajo zidati oni most od Balthiškega do Jadranskega morja.

Sicer pa tudi v Novem Mestu ne čuješ dosti manj nemščine, kakor v Kočevji. Tudi Novomeščan vganja le prerad ta „šport“, da ogovarja vsakega tujca le v nemščini. In par nemških besed ti kmalo stlači v kak stavek pristen Novomeščan.

(Dalje prih.)

Književnost in umetnost.

Družba sv. Cirila in Metoda je izdala te dni svoje knjižnice XI. zvezek. Ta številka je bila zaostala, ker zadnji njen že poprej izdani spehljaj nosi XIII. številko. Pričujoči XI. zvezek je Tomo Zupanovega „Naš cesar Fran Josip I.“ 2. natis. Drugi natis cesarjevega